

2. Воляннюк О.Д. Виховна колонія як суб'єкт запобігання злочинам: дисертація канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 200 с.
3. Главацька О. Л. Сутність, зміст і особливості процесу ресоціалізації неповнолітніх засуджених. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2015. Вип. 36. С. 32-36.
4. Йосипів А.О. Проблемні питання ресоціалізації неповнолітнього злочинця, засудженого до позбавлення волі. *Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДНУЗ «Ужгородський національний університет».* 2017. Вип. 4. С. 223–224.
5. Кутєпов М.Ю. Деякі проблеми ресоціалізації неповнолітніх засуджених в Україні. *Молодий вчений.* 2018. №2(2). С. 674-677.
6. Кушнар'ов С.В. Правові та психологічні особливості ресоціалізації неповнолітніх засуджених. *Наука і правоохорона.* 2015. №2. С. 229-234.
7. Мельник М.Т. Соціально-психологічні характеристики неповнолітніх, засуджених до позбавлення волі, у системі чинників їх ресоціалізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки.* 2016. Вип. 5(2). С. 114-119.

Лавришин М.

*студентка магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та процесу ТНЕУ Кравчук М.Ю.*

«ПОЗИТИВНА» ТА «НЕГАТИВНА» КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

У доктрині кримінального права не вироблено єдиного розуміння і класифікації кримінально-правової відповідальності людини на види, хоча можливості тут достатньо широкі. Найбільш гострі дискусії, як у філософській літературі та літературі із загальної теорії права, викликала класифікація кримінально-правової відповідальності за характером поведінки людини: а) позитивна (перспективна) та б) негативна (ретроспективна).

Концепція позитивної кримінально-правової відповідальності людини, вважаємо, дає нову наукову інформацію, нове бачення розуміння кримінальної відповідальності як двоєдиного кримінально-правового явища соціальної дійсності. Інша справа, наскільки грамотно в науковому плані вона подана науково-практичному загалу. Знову ж таки виникає запитання: чи це концепція, чи це, образно висловлюючись, геніальна наукова гіпотеза, яка потребує ретельного наукового опрацювання? Відомо, що початковим етапом на шляху пізнання кримінально-правової дійсності є висунення наукової гіпотези, що ґрунтується на певних соціальних фактах. Далі така гіпотеза або має бути спростована достатніми, переконливими аргументами, або підтверджена такими аргументами. Стосовно «позитивної» кримінальної відповідальності вочевидь бракує таких аргументів в обох тих площинах дискусії – як «за», так і «проти». Наукове розроблення даної проблематики, як видається, інтенсивно розпочате, але далеке до завершення. Частині наведених з обох сторін аргументів властивий чисто емоційний, нерідко романтичний характер. У будь-

якому випадку, якщо не погоджуватися з наявністю позитивної кримінальної відповідальності, слід сказати, що за явище в таких випадках має місце. Тобто як назвати абсолютно масове явище кримінально-правової дійсності, що позначається науковцями словосполученням «позитивна кримінальна відповідальність людини»? [4, с.142]

У теорії кримінального права немає єдності поглядів учених щодо розуміння поняття феномену позитивної (перспективної) кримінально-правової відповідальності. Зокрема, позитивна (перспективна) кримінально-правова відповідальність визначається ними, як: 1) усвідомлення людиною необхідності (обов'язку), повинності додержання кримінально-правової заборони; 2) єдність об'єктивної та суб'єктивної сторін, при якій має місце правослухняна поведінка правосуб'єктної особи; 3) обов'язок виконувати дії, передбачені й заохочувані кримінальним законом; 4) суспільно необхідна, бажана чи допустима (стосовно інтересів суспільства) поведінка громадян і колективів, яка полягає в додержанні (виконанні, здійсненні) норм права, гарантована й охоронювана державою; 5) виконання людиною нормативних вимог, що диктують належну, таку, що відповідає інтересам суспільства, поведінку; 6) правослухняна поведінка людини відповідно до вимог кримінального закону; 7) усвідомлення людиною правових властивостей своїх дій (бездіяльності), співвідношення їх з чинними законами і підзаконними актами, готовність відповідати за них перед державою і суспільством; 8) право людини на вчинення суворо визначених дій в інтересах забезпечення правопорядку тощо.

Аналіз доступних для ознайомлення розумінь ученими феномену позитивної (перспективної) кримінально-правової відповідальності людини дозволив виділити найбільш істотні, сутнісні її ознаки, які виокремлюються різними науковцями: 1) це вид кримінально-правової відповідальності, який реалізується в межах кримінальних правовідносин; 2) це форма реалізації приписів кримінального закону; 3) це пасивна, усвідомлена, вольова поведінка людини – дотримання нею кримінально-правових заборон, невчинення нею злочинів, передбачених чинним законом України про кримінальну відповідальність; 4) це активна, усвідомлена, вольова поведінка людини – виконання нею свого кримінально-правового обов'язку, передбаченого чинним законом України про кримінальну відповідальність (КК України); 5) це активна, усвідомлена, вольова поведінка людини – використання нею свого права, передбаченого нормою Загальної частини чинного закону України про кримінальну відповідальність; 6) це позитивна, посткримінальна поведінка людини – усвідомлене, вольове використання нею свого права, передбаченого заохочувальною нормою Особливої частини чинного закону України про кримінальну відповідальність; 7) це активна поведінка людини як суб'єкта кримінальних правовідносин (службової особи) щодо обов'язку чи права застосувати норму кримінального закону [5, с.104].

Ураховуючи висловлені науковцями погляди та критично їх оцінивши, можна стверджувати, що позитивна (перспективна) кримінально-правова відповідальність людини – це реалізована необхідність свідомого і добровільного використання людиною права, виконання обов'язку, дотримання заборони, що міститься у кримінально-правових нормах.

Щодо негативної (ретроспективної) кримінально-правової відповідальності, то в юридичній літературі, як правило, зазначається, що вона

істотно відрізняється від інших видів її юридичної відповідальності. Ці відмінності, головним чином, зводяться до виокремлення таких її ознак: 1) кримінально-правова відповідальність є найбільш суворим, особливим видом юридичної відповідальності; 2) кримінально-правова відповідальність пов'язана з порушенням кримінального закону, який містить державні веління щодо конкретного характеру поведінки особи. Підставою кримінально-правової відповідальності є вчинення особою діяння, яке містить склад злочину, передбачений в Кримінальному кодексі України (КК України). Вона є наслідком вчинення особою злочину; 3) кримінально-правова відповідальність як реакція держави на кримінально-протиправну поведінку людини; 4) кримінально-правова відповідальність – важливий засіб державного примусу. У багатьох випадках вона пов'язана з особливою формою державного примусу – покаранням; 5) кримінально-правова відповідальність у контексті правових відносин відрізняється за характером взаємних прав і обов'язків між людиною і державою; 6) кримінально-правова відповідальність можлива лише у випадках винного вчинення діянь, передбачених КК України, у той час як, наприклад, цивільно-правова чи конституційно-правова відповідальність можлива у визначених законом випадках і без вини; 7) кримінально-правова відповідальність має особливий процесуальний порядок застосування; 8) кримінально-правова відповідальність відрізняється за колом суб'єктів, щодо яких вона застосовується, – лише щодо фізичних осіб, які є суб'єктами злочину. До юридичних осіб вона не застосовується; 9) кримінально-правова відповідальність застосовується лише судом; 10) кримінально-правова відповідальність породжує особливий правовий стан засудженої особи – судимість і, як наслідок, погіршення її правового становища, чого не породжують інші види юридичної відповідальності; 11) кримінально-правова відповідальність має особливі підстави й умови звільнення від відповідальності, звільнення від покарання та його відбування, погашення і зняття судимості, чого немає при реалізації інших видів юридичної відповідальності [3, с.74].

У доктрині кримінального права немає єдиного розуміння поняття феномену негативної (ретроспективної) кримінально-правової відповідальності людини. Упродовж десятиліть тривають гострі дискусії вчених із цього питання. Узагальнення розуміння ними феномену цього кримінально-правового явища дозволило з відповідною умовністю виокремити такі розуміння (концепції) поняття феномену негативної (ретроспективної) кримінально-правової відповідальності людини: 1) кримінально-правова відповідальність – примус, державно-примусовий вплив, покарання, правовий стан караності, санкція, негативні наслідки; 2) кримінально-правова відповідальність – правовідносини; 3) кримінально-правова відповідальність – обов'язок особи, яка вчинила злочин; 4) кримінально-правова відповідальність – осуд особи, яка вчинила злочин; 5) кримінально-правова відповідальність – вимушене зазнавання особою негативних наслідків вчиненого злочину; 6) кримінально-правова відповідальність – вина; 7) кримінально-правова відповідальність – судимість; 8) синтезовані концепції розуміння поняття кримінально-правової відповідальності людини.

Крізь розмаїття поглядів учених-криміналістів проглядається однаковість, подібність або переважність позицій у частині методологічних підходів до аналізу сутнісних ознак поняття феномену негативної (ретроспективної)

кримінально-правової відповідальності людини. Першим є те, що кримінально-правова відповідальність людини розглядається як вид юридичної відповідальності. Друге – що розуміння поняття кримінально-правової відповідальності людини пов'язують з її кримінально-протиправною, суспільно небезпечною, свідомою, вольовою поведінкою; це закономірний наслідок вчинення нею злочину. Третім – що оцінка цієї поведінки людини як правослухняної чи кримінально-протиправної здійснюється компетентними органами держави. Четвертим – що наслідком оцінки поведінки людини як кримінально-протиправної є застосування компетентними органами держави заходів впливу, передбачених чинним законодавством. П'ятим – що суттю застосованих заходів впливу до винної особи є певні негативні наслідки у виді позбавлень чи обмежень або позбавлень і обмежень особистого майнового чи іншого характеру. Шостим – що кримінально-правову відповідальність людини, так чи інакше, слід розглядати у зв'язку з кримінальними правовідносинами [1, с.52].

З урахуванням викладеного можна зробити висновок, що негативна (ретроспективна) кримінально-правова відповідальність людини – це різновид її кримінально-правової відповідальності, який являє собою реалізовану необхідність зазнавання порушником приписів кримінально-правових норм – примусових заходів правового впливу, передбачених ними і застосовуваних компетентними органами держави в установлених процесуальним і виконавчим законодавством формах і межах.

Список використаних джерел

1. Дорохіна Ю. А. Аналіз сучасного стану наукової розробленості проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти власності. Вісник Кримінологічної асоціації України. Харків: ХНУВС, 2015. №3(11). С.44-58.
2. Кримінальний кодекс України: Верховна Рада України; Закон від 05.04.2001 р. №2341-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2001. №25-26. Ст. 131.
3. Письменський Є.О. Звільнення від покарання та його відбування: проблеми кримінального законодавства та практики його застосування: монографія. Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. 300 с.
4. Пономаренко Ю. А. Поняття кримінальної відповідальності. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2009. Вип. 102. С. 138-148.
5. Примаченко В. Ф. Диференціація кримінальної відповідальності: поняття та зміст. Вісник Кримінологічної асоціації України: зб. наук. праць. Харків: ХНУВС, 2016. №1 (12). С. 104-117.

Лесьна Н.

*студентка магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету.*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та процесу ТНЕУ Кравчук М.Ю.*

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Під класифікацією злочинів розуміють поділ їх на групи залежно від того чи іншого критерію. При цьому важливим є, по-перше, чітке визначення